

HÖRBY

från by till köping

Teckning av Maribel Haufe 31/5 2024.

Del 19 Tvisten

I alla tider har människor rest. Först var det de människor som steg för steg befolkade vårt land. Vikingarna reste mycket och företog långa färder till främmande länder. Efter dem kom munkar, stormän och adelsmän.

Efterhand som samhället utvecklades blev resenärerna fler och fler. Under medeltiden gick den svenska gränsen i söder mot Blekinge, Skåne, Halland och Bohuslän.

Det centrala vägnätet, som bestod av stigar, sammanföll med Eriksgatan, den väg som en nyvald kung red för att ta emot hyllningen av folket. Till denna Eriksgata anknöts vägar från det övriga landet.

Stigarna var ojämna, slingriga och backiga. Resan gjordes till stor del till fots, någon gång till häst. Att vandra var det enda sättet att resa under århundrade efter århundrade. Så förblev det tills ångbåt och järnväg gjorde revolution i sättet att resa.

För de resande hade klostren bekväma härbärgen eller enbart ett skjul. De mera välbärgade tog in i klostren eller hos präster och adeln medan de fattiga övernattade i ett uthus, lada eller stall.

Fram till 1649 fick kungen och hans fogdar och ämbetsmän rätt till fri gästning och fri skjuts. Till detta var bönderna tvungna att ställa upp utan ersättning.

För att snabbt och framför allt komma så billigt undan som möjligt utgav sig många för att resa i kungens ärende. Bönderna led av dessa övergrepp och en del åtgärder gjordes i ett försök att underlätta resandet.

1561 beslutade Erik XIV att taverner och gästhus skulle inrättas och de fria skjutsarna avskaffas. Detta fungerade några år och när Erik XIV avsattes var allt tillbaka som förr.

1649 kom en förordning av resandet efter bestämda regler. Friskjutsningen avskaffades och skjutsväsendet knöts till gästgivargårdarna som skulle finnas med två mils avstånd från varandra. Samtidigt började de urusla vägarna att förbättras. Man jämnade till och rätade ut dem. Sedan uppmättes sträckan noggrant av lantmätare och milstenar sattes upp. Dessa milstenar kan man ännu se längs våra vägar och är skyddade enligt fornminneslagen. Den äldsta milstolpen är daterad 1652 och härrör från Kopparbergs län och finns på Skansens museum. De flesta skånska milstolparna är från 1700-talet.

Efterhand kom nya förordningar och 1651 års gästgivarordning sade att gästgivar-gårdarna skulle ha tre "gäststugor" eller kamrar förutom gästgivarens egen "stuga". Stuga var dåtidens benämning på rum. 1664 bestämdes det att varje gästgiveri skulle sätta upp en tavla där det stod avståndet respektive skjutskostnaderna till närmsta gästgiveri.

När Skåne, Blekinge, Halland och Bohuslän 1679 övergick till Sverige från Danmark vid freden i Lund fanns det inga gästgivar-gårdar i Danmark och således inte heller i Skåne. Dock hade Erik Klipping, konung av Danmark år 1260 utfärdat en lag som föreskrev att "kroer" i tillräckligt antal skulle inrättas och drottning Margareta drev igenom att dessa skulle byggas med ca fyra mils mellanrum längs alla landsvägar. Dessa gästhus urartade och blev rena krogar där till sist ingen anständig människa kunde vistas.

Gästgivar kunde varje välfrejdad person bli, och det var inte ovanligt att officerare och soldater etablerade sig som sådana.

Efter freden i Lund började man så smått att uppföra gästgivar-gårdar i Skåne. Danskarna höll sig lugna en tid. Men de förlorade landskapen var ständigt en nagel i ögat och gång på gång gjordes försök att ta tillbaks dem. I början av mars 1710 slog Magnus Stenbock danskarna vid Helsingborg. Det var sista gången som en dansk trupp stod på skånsk jord i krigiska ärenden.

Mellan kyrkan och gästgivargården (idag Stora Hotellet) står milstolpen i byn.
Bild från Gammelstorp.

Milstolpen har tillverkats vid stenslagning i Höörs socken. Priset för en hel milsten var 4 daler och 16 skilling, en halv milsten kostade 3 daler och för en fjärdedels milsten 2 daler och 16 skilling. I priset ingick även framforsling och uppställning.

Milstenarna räknas som fasta fornlämningar och är skyddade enligt bestämmelserna i fornminneslagen.

Den äldsta bestämmelsen om landsvägars mätning och uppsättning av milstenar finns i 1649 års gästgivareordning. I denna fastställs den första enhetliga svenska milen, den s. k. gamla milen på 18.000 almar eller 10.689 meter.

Denna milsten finns utanför Östraby.

När bönderna gjorde hållskjuts

De som färdas med nutidens snabba tåg i bekvämliga och luxuöst inredda järnvägsvagnar eller i präktiga åkvagnar på vackra och jämna vägar, kunna knappast göra sig en föreställning om den tid då de resande icke hade annat att tillgå än böndernas boltavagnar. Och ändå ligger denna tid knappast 50 år tillbaka.

Denna skildring afser förhållandena i mellersta Skåne.

Vid hvarje gästgifaregård skulle ett visst antal skjutsar alltid vara tillreds ifall någon resande anlände. Skjutsarna budades i tur och ordning af gästgifaregårdens hållkarl och voro de skyldiga att infinna sig och vänta i ett dygn, räknadt från solens nedgång. Anländer ingen resande fingo de köra hem igen med oförrättadt ärende, några väntpengar fingo de ej, men "skjutsen" afskrefs af gästgifaren och så voro de fria till det nästa gång blef deras tur. Kommer en eller flera resande voro de skyldiga att mot betalning af dem skjutsa till närmaste gästgifaregård. Ville någon ha skjuts längre berodde det på skjutsbondens goda vilja.

Vid gästgifaregården i Hörby utgjordes hållskjutsen af binderna i alla angränsande socknar. Skjutsen därifrån gick vanligtvis till gästgifaregårdarna i Västra Vram, Östraby och Hurva.

Kom någon af de kungliga, och det hände ofta att kronprins Carl – sedermera Carl XV – reste i Skåne, och då erfordrades ett flertal hästar för de kungliga vagnarna. Dylig kungaskjuts var icke vidare omtyckt af bönderna, enär de kungliga kuskarna merendels misshandlade hästarna. Vagnarna voro tunga och vägarna dåliga, men fort skulle det vanligtvis gå. Stundom kunde det hända att hästar af överansträngning stupade, men icke alltid fingo ägarna ersättning för dem.

Till sist ledsnade bönderna på hållskjutsen hvarför de lejde personer i närheten af gästgifaregårdarna att utgöra den samma och betala dem därför icke så litet. Så t. ex. hade en hemmansägare i Hörby åtagit sig hållskjutsen för nästan alla binderna i en angränsande socken. För dem, som under vanliga förhållanden skulle färdas en längre väg med sådan skjuts, åtgick där lång tid. Så berättas det att Nils Månsson i Skumparp jämte en annan riksdagsman en gång på 1830-talet reste med dylig skjuts från Stockholm och

det åtgick därtill nära en månad. De båda riksdagsmännen hade så länge suttit intill hvarandra på de skakande kärterna, att håll slitits på deras kappor och de själva voro mycket medtagna. De som reste i kungens ärende kunde komma betydligt fortare fram än andra, enär gästgifvarna voro skyldiga att fortast möjligt ha deras bästa skjuts tillreds.

Så omtalas att en stortjuv, som i Lund tillägnat sig en hel del bordsilfver, skaffat sig papper på att han reste som kunglig kurir och färdades därför fort framåt. Vid gästgifaregården i Hör blefvo de bästa hästarna förspända och fort bar det iväg till Sösdala, där kusken för sin raskhet erhöll två silferskedar i belöning. Nämnas bör, att i Karlshamn blef "kuriren" anhållen och fick återvända med fångskjuts.

I hvarje gästgifaregård fanns en dagbok, där de resande skulle anteckna sina namn m. m. och för öfrigt göra de anmärkningar de kunde anse vara befogade. I denna dagbok på en af mellersta Skånes gästgifaregårdar skref en gång en resande följande:

Tomma hus,
inga ljus,
stora fat,
ingen mat.
och inte "for" till hästen
här må f-n gästa.

Och därunder skref en annan resande:

Den som detta skrifvet här,
detta var en duglig karl,
ty detsamma finner jag,
som denna vägen far.

Vägarna voro förr svåra att färdas på, i synnerhet på vårsidan då tjälen gick ur jorden, de voro då på sina ställen nästan bottenlösa och omöjliga att faras på. Det underliga var att den tidens träaxlavagnar, i hvilka knappast fanns så mycket järn som i ett tretumsspik, kunde användas så mycket som de gjorde. Men trävirket var groft tilltaget, de obeslagna hjulen voro mycket breda och hade sina naf ända till tre kvarter långa. Träaxlarna voro grofva och då de voro osmorda gnällde de jämmerliga och under den bråda farten ned för någon brant backe kunde det till och med osa svett. Därför hade man alltid tjärbyttan med sig hängande under bakredet. För

att under resorna som voro verkliga vådfärder, måste man kunna laga uppkommen skada å vagnen eller seldonen, man hade alltid en del redskap med sig, såsom yxa, halver, täljknif, rep m.m. Gick en vagnsaxel eller skakel af, högg man ett passande träd i närmast skog och snart var det ersatt med en ny. Under tiden betade hästarna på vägkanten eller annorstädes, ty fastän man till sig själv hade en väldig matpåse som medtogs med undantag af vintern tog man sällan med något till dragarna.

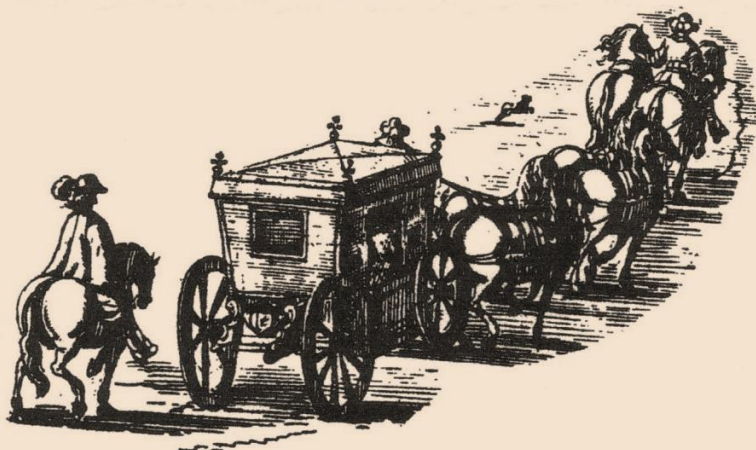
Om vintern följdes icke alltid vägarna, utan då körde man med sin kana eller kubbaslåde genvägs öfver de frusna och snöiga markerna.

Axel

Detta reportage är infört i Hörby Posten tisdagen den 18 februari 1902.

Då reportaget handlar om hållskjuts för femtio år sedan så hamnar man på omkring 1850 – talet.

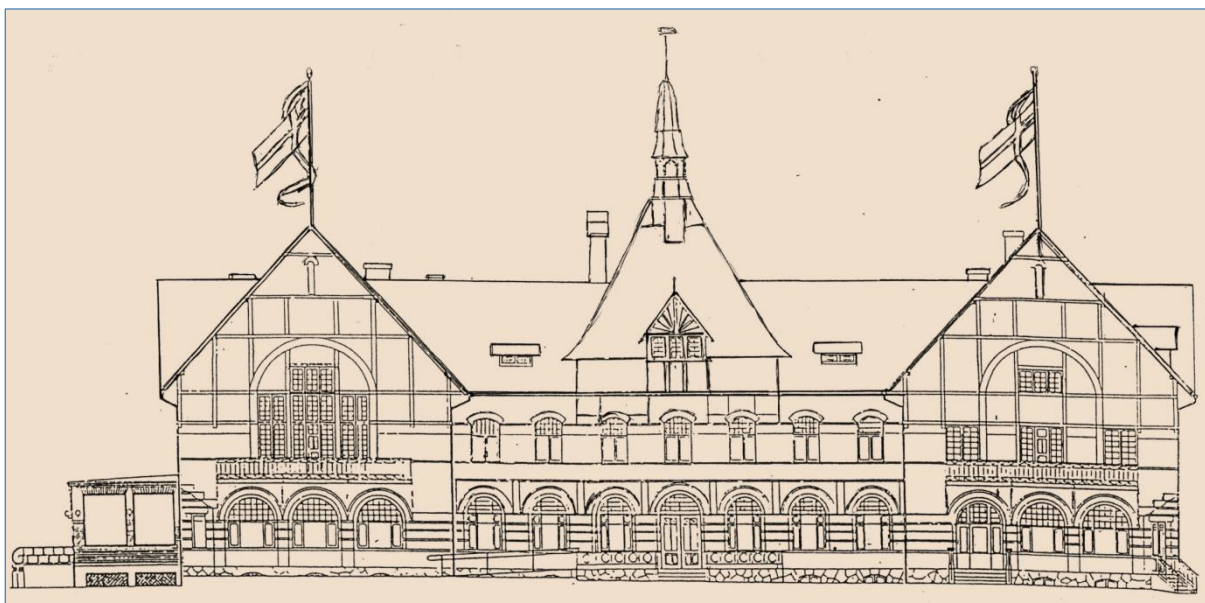
Vem Axel var är inte känt. Men det finns åtskilliga historier och berättelser införda i tidningen i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet som bär hans signatur.

Gästgivargården och kyrkan omkring 1895. Foto: Carl Justus Lundgård.

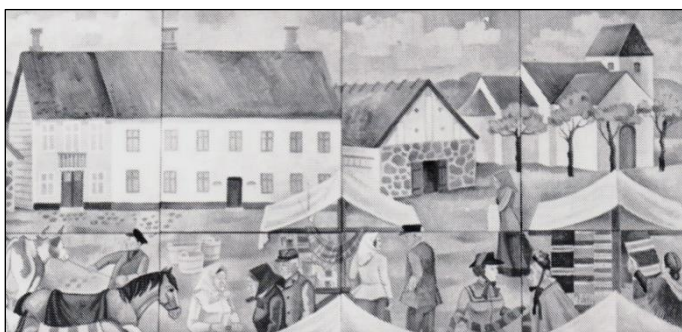

Nya Hörby Hotell strax efter det att det blev färdigbyggt år 1901. Vykort.

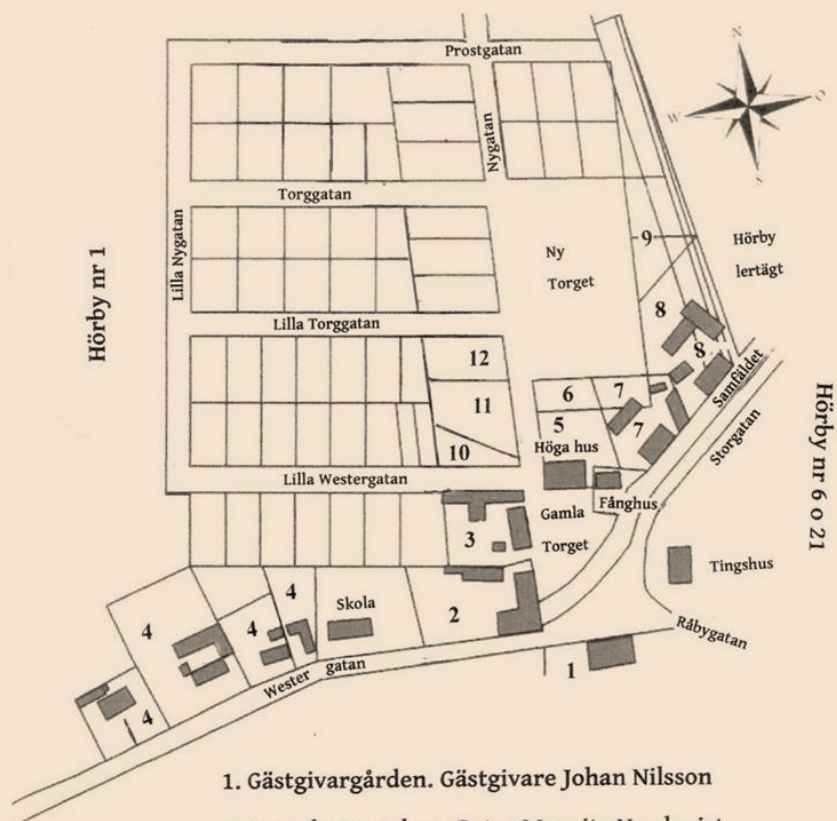
Ritning över nya Hörby Hotells norra fasad.

Nya Hotellet är byggt i jugend stil. Hade till en början 13 hotellrum, matsal och restaurang, föreläsningssal och en stor sal med en teaterscen.

Detaljbild i föreläsningssalen som berättar om forna marknader på Gamla Torg.

Upprättad karta över del av hemmanet nr 1 från 1879
av lantmätare Thure Röing

1. Gästgivargården. Gästgivare Johan Nilsson

2. Apotek. Apotekare Peter Mauritz Nordqvist

3. Handlare August E. Täcklind

4. Fanjunkare Nils Palm

5. Mamsellerna Laura & Mathilda Löfengren

6. Handlare Sven Thorsson

7. Bagare Göran Ingeman Wiberg

8. Garvare Ernst Hallqvist

9. Målare Márten Dahlqvist

10. Målare C. P. Frennesson

11. Bagare Petrus Albert Wiberg

12. Husägare Måns Nilsson

Övriga avstyckade tomter erhöill Gustaf Svedenborg
lagfart på år 1880

Siffrorna på kartan hänvisar till var nämnda personer bodde.

1879 köpte löjtnant Gustav Swedenborg följande tomter av friherre Bror Cederström:

Nygatan nr 5 – nr 10
Nytorget (Nya Torg) nr 5 – nr 7
Lilla Westergatan nr 2 – nr 14
Lilla Torggatan nr 1 – nr 12
Torggatan nr 1 – nr 10
Prostgatan nr 1, 3, 5, 7, 9, 11 och 13.
Westergatan nr 1, 3, 4, 5.

Dessutom följande gator:

Nygatan, Prostgatan, Lilla Torggatan, Lilla Westergatan, Westergatan.

Tomterna styckades upp av lantmätare Thure Röing.

Gamla Torg nr 1 benämns i apotekaren Nordquist åtkomsthandlingar apoteket nr 1. Nr 2 på kartan.
Gamla Torg nr 2 handlare A. E. Täcklind. Nr 3 på kartan.
Storgatan nr 1 bagare Göran Wiberg. Nr 7 på kartan.
Storgatan nr 2 garvare Ernst Hallqvist. Benämns i åtkomsthandlingarna Storgatan nr 7. Nr 8 på kartan.
Höga Hus mamsellerna Laura & Mathilda Löfvengren. Nr 5 på kartan.
Lilla Westergatan nr 1 handlare A. E. Täcklind.
Nya Torg nr 1 kronolänsman Krook och handlare Thorsson. Nr 6 på kartan.
Nya Torg nr 2 bagare Göran Wiberg. Nr 7 på kartan.
Nya Torg nr 3 och 4 murare M. Dahlquist. Nr 9 på kartan.
Nygatan nr 1 målare C. Frennesson. Nr 10 på kartan. (Inflyttad från Stockholm 1856, gift med Hanna Jönsdotter den 3 oktober 1863.)
Nygatan nr 3 bagare Albert Wiberg. Nr 11 på kartan.
Nygatan nr 4 husägare Måns Nilsson. Nr 12 på kartan.
Westergatan nr 1 – 5 fanjunkare Nils Palm. Nr 4 på kartan.

Alla dessa gator med tillhörande tomter hade ovanstående personer köpt av friherre Bror Cederström och hans hustru Sophie Louise Cederström, född Swedenborg omkring 1875.
Den 2 juli 1873 hade paret B. Cederström erhållit fastebrev å ett mantal, Hörby nr 1.

De hade två barn

Friherre Bror Gustaf Herman Cederström, född den 15 oktober 1871 i Åkersberga i Höör.
Friherre Claes Herman Bror Cederström, född den 11 augusti 1876 i Åkersberga i Höör.

Den 27 juli 1893 avled Bror Carl Cederström. Han var född i Säby den 19 oktober 1828.

Efter bouppteckningen flyttade änkefru Sophie Louise Cederström och barnen till Lund den 21 december 1894.

Gästgivargården låg på Hörby nr 1.

Efter gästgivare Johan Nilssons bortgång den 27 februari 1886, övertogs gästgiveriet av Nils Persson, född den 15 april 1851 i Hammarlunda. Han inflyttade från Hörröd den 9 februari 1882.
Den blivande hustrun Maria Jensen var född den 14 april 1854 i Krummerup i Danmark. Hon bodde i Hörby när de båda träffades. Inflyttade från Bosjökloster den 21 oktober 1880.
Vigseln stod i Hörby kyrka den 12 februari 1882.

De båda drev först en mejeriaffär vid Nya Torg men då man sökte en gästgivare tog de chansen.

I februari 1895 avled Sophia Louise Cederström.

Se hit!

Genom offentlig auktion, som förrättas å Hörby gästgifvaregård lördagen den 30 i denna månad kl. 12 på dagen, låta sterbhusdelegarne efter framlidna friherrinnan Cederström försälja gästgifverihemanet ett mantal n:o 1 Hörby, hvartill hör en areal af omkring 106 tnd, deraf cirka 60 tnd gammal åker af bästa beskaffenhet, tillstörredelen inom Hörbymunicipalsamhälle. Cirka 12 tnd äro utmäta och kartlagda till byggnadstomter vester och norr om den bebyggda delen af Hörby. Egendomen säljes helt eller i lotter, af hvilka gamla gästgifvareplatsen med byggnader och större trädgård med cirka 30 tnd jord söder om och intill Hörbyån samt allmänna landsvägen mot Östra-by, utgör en lott, och med sitt inom Hörby varande bästa läge, passande för hvad slags affärsverksamhet som helst, hvarförutom den stora gästgifveriträdgården lämpar sig synnerligen väl för flera byggnadstomter. Tilltrüde den 25 mars 1896.

Köperilkoren kunna bifra de förmånligaste och tillkännagifras före auktionens början.

Förfrågningar besvaras pr omgående af hr ryttmästaren och riddaren G. Swedenborg, adress Malmö, eller undertecknad.

Hörby den 8 nov. 1895.

Aug. Svensson.

Auktion hölls lördagen den 30 november 1895 och köpare var ryttmästare Gustav Swedenborg.

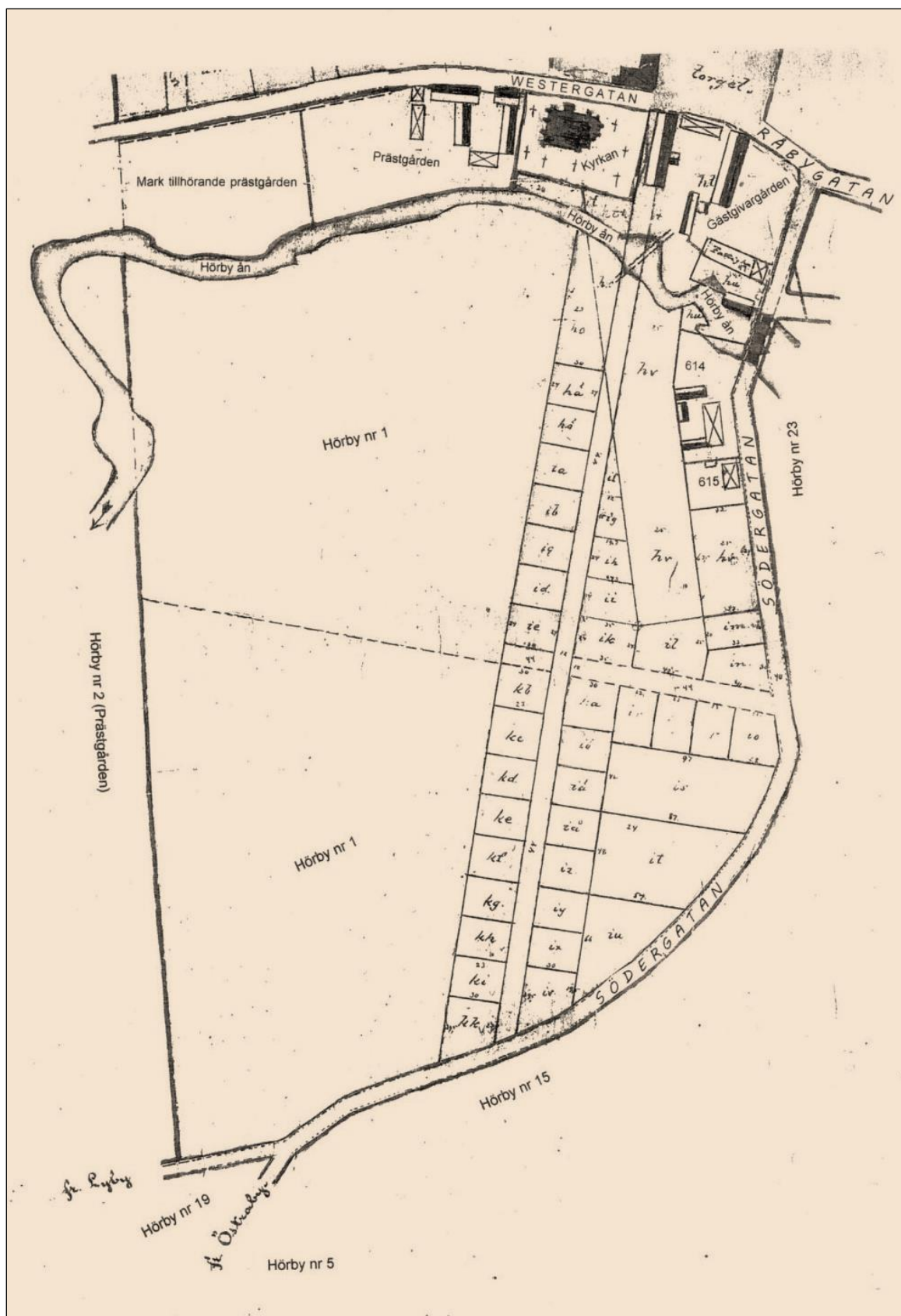
Säljare var sönerna till friherre Bror Cederström och hans hustru Sophia Lovisa.

Friherrarna Bror Gustaf Herman Cederström, född den 25 oktober 1871 och Claes Herman Bror Cederström, född den 11 augusti 1876, som enligt bouppveckningen erhöll vars ½ mtl av Hörby nr 1.

Den 7 januari 1898 sålde ryttmästare Gustav Swedenborg 3731/10000 mantal av Hörby nr 1 till gästgivare Nils Persson. Det mesta av marken låg på Hörby söder. (Se karta.)

I köpet ingick även gästgivargården.

Annons i Hörby Posten den 21 november 1895.

Karta över Hörby söder år 1898.

Tyvärr gick det dåligt med försäljningen av tomterna på Hörby söder. Nils Persson hade tänkt tjäna en slant på dem. Efter bara cirka ett år gick makarna i konkurs.

Stor Konkurs- Auktion.

I enlighet med borgenärernas uti gästgivar N. Perssons i Hörby konkurs vid sammanträde fattade beslut kommer att å offentlig auktion, som förrättas å Hörby gästgivar egård fredagen den 19 januari med början kl. 10 f. m., konkursmassans såväl fasta som lösa egendom att försäljas, bestående af:

Fastigheterna:

1:0) Gamla gästgivar egården med 3:ne stora byggnader, deraf manbyggnaden i andra våningen, belägen utmed Stortorget och de mest trafikerade gatorna i Hörby, med ett passande läge för vårdshusrörelse eller annan affärsverksamhet, tillhörande stor jordtomt och och trädgård om c:a 3 tunn. rymd ut till den genom Hörby flytande ån.

2:0) 22 st. byggnadstomter, belägna uti o. söder om, intill Hörby köping,

3:0) Cirka 20 tunn. åkerjord belägen dels inom och dels utom köpingen.

4:0) Lägenheten "Nyatorg" n:r 1 & 2, afsöndrad från 1 mantal n:r 1 Hörby med derå uppförda byggnader under tak af asfalt och tegelmurar, inredt till flera lägenheter och handelsbutiker med fassader åt Nya torg och Stora Nygatan.

5:0) All invändig lösegendom bestående af

Möbler alla slag

såsom matrumsmöbler i ek, bättré och sämre gästrumsmöbler såväl stoppade som polerade.

En stor del sängkläder och linne, glas och porslin, köksinventarer & laggkärl, jemte en stor del diverse varor med 2 månaders betalninganstånd för betrodda köpare.

Fastigheterna komma att utropas kl. 12 på dagen och tillkännagivas i försäljningsvilkoren för dessa före utropet.

De, som hafva inteckningar i fastigheterna eller annan rätt att deri bevaka, anmodas att vid auktionstillfället tillstådeskomma.

Slagtofta & Hörby den 8 januari 1900.

Nils Andersson. B. G. Boman.

Annons i Eslövs Tidning måndagen den 10 januari 1900.

Den 28 april 1900 flyttade f. d. gästgivar Nils Persson med familj till Caroli församling i Malmö.

Nils Perssons konkursbo köptes av firman Wiens Sederholm & Co i Malmö. Köpebrev den 30 juni 1900. Samma dag sålde Malmöfirman till Fastighetsaktiebolaget i Hörby. Överlåtelse av köpekontraktet den 1 juli 1900.

306.	161/10000mt Lä: ht.	Firman Wiens Sederholm & Co i Malmö. Köpebrev den 30 juni 1900.	Gästgifvaren N. Perssons konkursbo. 259
330.	161/10000mt Lä: ht.	Fastighetsaktiebolaget Hörby. Överlåtelse den 1 juli 1900 af köpebrev d 30 juni s. ä.	Firman Wiens Sederholm & Co i Malmö 306

Källa: Arkiv Digital. Frosta Häradsrätt CIIIc:10. Sidan 190.

Fastighetsaffärer

Å offentlig auktion försålde igår gästgifvaren Nils Perssons och hans hustrus fastigheter i Hörby.

Gästgifvargården vid Gamla torget inropades af vinhandelsfirman Wiens, Sederholm & Co i Malmö för 27.300 kronor.

Tjugo tunnland jord inropades af slaktare P. Berggren för 6.600 kronor.

Gården nr 1 och 2 Nya torget inropades af handlande P. Håkansson i Starrap för 10.800 kronor.

Billiga tomtköp

Vid auktionen igår å gästgifvaren Nils Perssons konkursmassas fastigheter inropades byggnadstomter, belägna å södra sidan om ån, af följande personer:

1 tomt för 150 kr af skomakaren P. Neuman, 2 d:o å 110 kr pr st. af byggmästare J. Olsson, 1 d:o för 110 kr af muraren N. O. Bremer, 2 d:o å 100 kr af Nils Persson, Råby vång, 1 d:o å 145 kr af bryggare N. Persson, 1 d:o å 150 kr densamme, 1 d:o 75 kr af stenhuggare Larsson, 1 d:o 90 kr af Anders Nilsson i Ulatofta, 1 d:o 105 kr densamme, 1 d:o 100 kr af bagare Ola Persson, 1 d:o 95 kr densamme, 1 d:o 110 kr af Nils Henriksson i Lyby, 1 d:o 145 kr densamme 1 d:o 160 kr af stenhuggare Larsson, 1 d:o 105 kr densamme, 1 d:o 90 kr af murare N. O. Bremer, 2 d:o 75 kr af Nils Persson å Råby vång, 1 d:o 80 kr af källarmästare P. Lundgren.

Dessa tomter hafva för någon tid sedan stått i värde mellan 300 å 450 kronor.

Notis i Hörby Posten den 18 maj 1900.

Byggmästare!

De, som vilja åtaga sig uppförandet af ett större hotell, som Fastighetsaktiebolaget i Hörby ämnar låta uppföra å den plats, der Hörby gamla gästgivarergård är belägen, torde till undertecknad före den 5 nästa april inkomma med sina anbud, skriftligen affattade samt i försegladt konvolut, försedda med påskrift "Anbud å byggnad".

Ritningar, arbetsbeskrifning och kontrakt äro hos undertecknad tillgängliga från och med den 29 mars.

Slagtofta pr Hörby den 27 mars 1900.

Nils Andersson.

I anledning af

Nya hotellets

— i Hörby —

öppnande anställes

Bal med Soupé

lördagen den 25 maj kl.

7 e. m.

Entrée för herre 3 kr. för dam
2 kr.

Musik utföres af direktör
Herbolds berömda kapell.
(787)

Annonser i Hörby Posten.

Vänster: Torsdagen den 30 mars 1900.

Överst: Lördagen den 25 maj 1901.

Den första källarmästaren efter uppförandet av den nya byggnaden som först fick namnet Hörby hotell (senare Stora Hotellet) hette Fredrik Wilhelm Brovall, född den 7 oktober 1864 i Karlskrona. Han inflyttade med sin hustru Hanna Hansson, född den 4 december 1870 i Bunkeflo. Den 26 november 1903 flyttade paret från S:t Pauli församling i Malmö till Hörby. Giftna den 12 december 1896. De flyttade till Tryde den 7 augusti 1906.

Den 27 november 1905 inflyttade källarmästare Anders Edvard Elfberg, född den 24 maj 1849 i Malmö. Han var inte gift men hade sin hushållerska Hilda Charlotta Thomasson, född den 22 mars 1835 i Jacobs församling i Stockholm, med sig. Båda inflyttade från Blidö i Stockholms län.

Den gamla gästgivarergården med alla längor revs i början av år 1900. Trots dess förfall var murarna i den gamla byggnaden så motsträviga att man fick spränga bort dem.

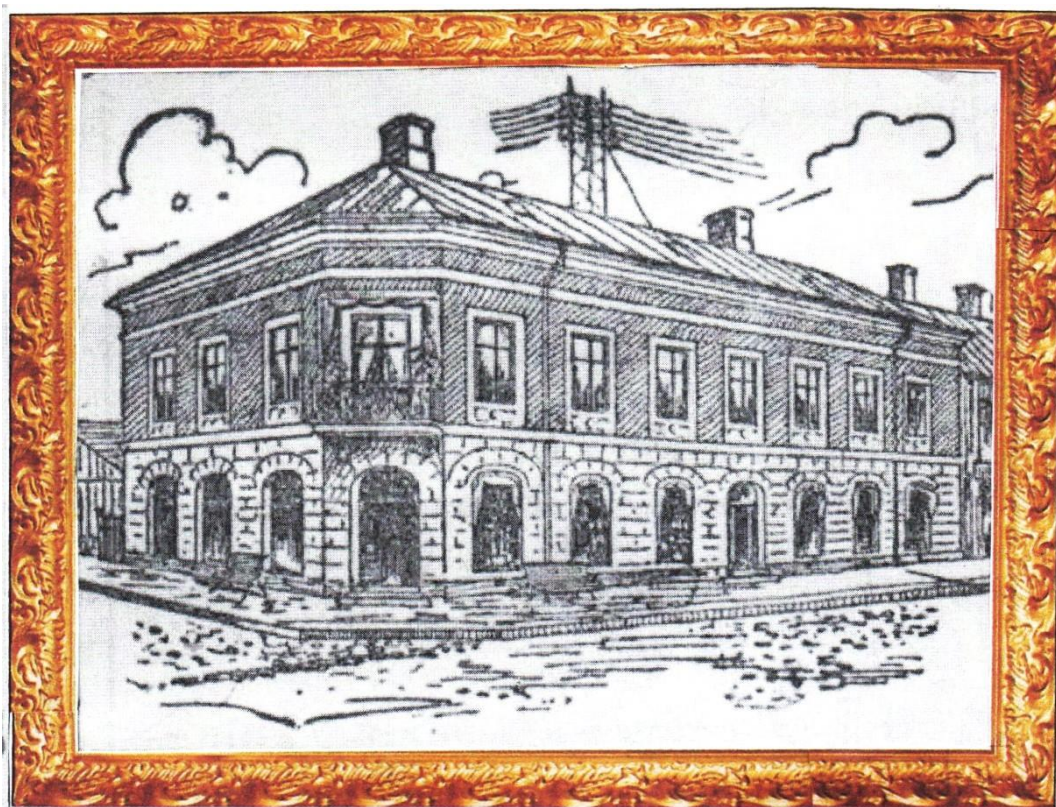
1896

började man restaurera Höga Hus. I Hörby Posten torsdagen den 16 april detta år kan man i en liten notis läsa följande:

”Höga Hus”. Handlaren C. Lundgren har af jernhandlaren N. Ohlsson för fem års tid från den i nästkommande oktober hyrt ena butikslägenheten i det under ombyggnadvarande Höga Hus härstädes emot en årlig hyressumma af 700 kr.

Före ombyggnaden.

Efter ombyggnaden. Denna tavla hängde inne i jernhandlare Nils Ohlssons affär.

1896

revs stora delar av Hörby kyrka. Bara den södra delen som låg mot ån bevarades och infogades i den nya kyrkan. Tyvärr gick många värdefulla målningar till spillo. Även också möjligheterna till att undersöka om det funnits en stavkyrka i den östra delen mot gästgivargården. Då hade man kunnat skriva om den tidiga historien.

Före ombyggnaden.

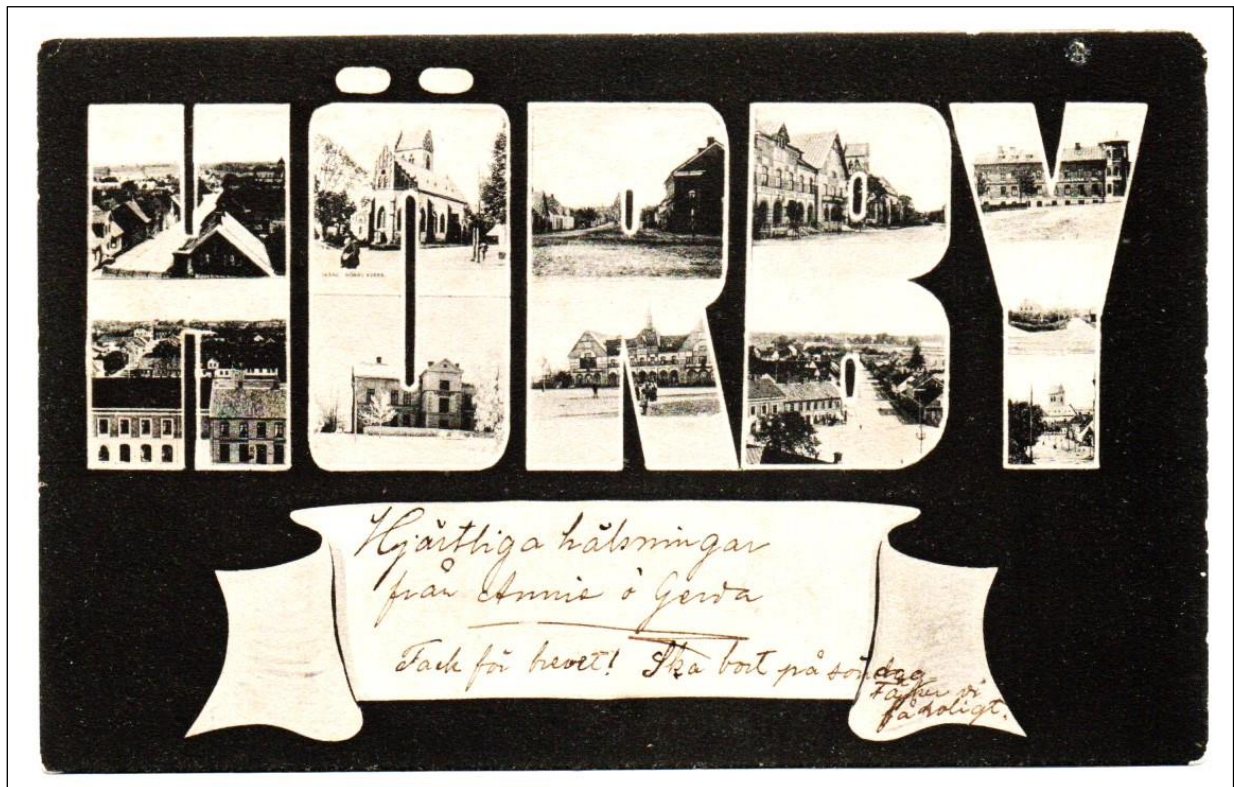
Efter ombyggnaden. Vykort stämplat den 26 april 1912.

TVISTEN

Helt plötsligt kom ryttmästare G. Swedenborg underfund med att hans tomter som var till försäljning började ta slut och att han i stort bara ägde gator och torg och de kunde varken säljas eller bebyggas.

Så uppkom då en tvist som varade i några år mellan Swedenborg och kommunalnämnden i Hörby köping.

Det blev ett skrivande i tidningen, men tyvärr har texten varit dålig så alla notiserna har skrivets om, men den gamla stavningen har behållits.

Vykort.

Tomtköp

Den till nr 1 Hörby hörande fäladen, belägen invid Slagtoftavägen, är nu utlagd till tomter. Ryttmästare G. Swedenborg har i dessa dagar genom sakföraren August Svensson försålt fem af dessa tomter, nämligen 34/10000 mtl till Anders Olsson, 16/10000 mtl till Per Andersson Rosvall, 26/10000 mtl till J. F. Malm, 24/10000 mtl till Nils Rosvall Lundström, 21/10000 mtl till Jöns Johansson Fors.

Det ser således ut, som om vi äfven på norra sidan af köpingen skulle få ett samhälle, liksom början till ett dylikt redan är gjord åt söder, å gästgifvargårdens mark.

Notis i Hörby Posten den 23 februari 1899..

Hörby gator och torg

Ryttmästare G. Swedenborg å Sextorp hade till länsstyrelsen inkommit med ansökan att, då såväl det s. k. Nya torg i Hörby köping som följande gator inom köpingen nämligen Tingsgatan, Nygatan, Lilla Nygatan, Prostgatan, Torggatan, Lilla Torggatan, Lilla Västergatan och Norregatan vore belägna å ägor till sökandens hemman 6269/10000 mantal nr 1 Hörby, samt då köpingen låtit utan tillstånd och utan någon som helst rätt å sagda torg och gator uppsätta stolpar för framdragande af elektriska ledningar, k. bef. hde måtte dels förbjuda all handel å berörda torg dels och meddela sökande handräckning för omedelbart aflägsnande af nämnda stolpar. I anledning häraf har k. bef. hde den 5 september utfärdat följande utslag: Som meddelandet af förbud mot torghandel å det s. k. Nya torg skulle innebära ett förständigande för personer att för dylikt ändamål ej använda område, hvaröfver dem icke tillkomme förfoganderätt, men handräckning i sådant hänseende icke lagligen kan af k. bef. hde meddeles varder sökandens talan i denna del lämnad utan bifall.

Hvad angår ansökningen i öfvrigt, så, enär det får anses utredt, att den mark, hvarå ifrågasvarande stolpar för framdragande af elektriska ledningar uppsatts, tillhör sökandens hemman 6269/10000 mantal nr 1 Hörby; alltså och då Hörby köping icke styrkt sig äga besittningsrätt till marken eller eljest någon rätt till dess begagnande, finner k. bef. hde enligt 15 paragrafen

en i utsökningslagen, skäligt att förelägga köpingen att inom två månader från detta utslag vunnit laga kraft hafva låtit borttaga de anordningar för elektriska ledningars framdragande, som å sökandens mark vidtagits, vid äfventyr att handräckning därför må på sökandens begäran af vederbörande utmättningsman meddelas.

k. bef. hde = kunglig befallningshavare.

Notis i Hörby Posten den 12 september 1905.

Hörby köpings gator och torg

Det pris, som af ryttmästare Swedenborg begäres för de i hans ägo varande gatorna samt Nya Torg i Hörby är 40.000 kr. Vill köpingen istället inlösa hela återstoden av Hörby nr 1, på hvilken ofvannämnda gator och torg samt dessutom några ännu osålda tomter äro belägna, begäres för denna en summa av 75.000 kr.

Ryttmästare Swedenborg begär ett definitivt svar före den 15 instundande mars, efter hvilken tid han i annat fall kommer att anlita jurist för denna frågas ordnande.

Då det kan ha sitt intresse att erfara, hvilka öfverenskommelser, som förut träffats mellan säljaren af de tomter, som gränsa intill ofvannämnda gator och torg, och köparna af densamma, ha vi vänt oss till förmedlaren af dessa affärer sakförare August Svensson härstädes och erhållit följande upplysningar.

Då förre ägaren af Hörby nr 1 friherre Bror Cederström, sålde tomter från detta hemman, ålades i kontraktet alla köpare att efter inom området skedd utstakning anlägga och för all framtid underhålla gator utmed sina tomter.

Herr Svensson meddelade oss, att när köparna ansågo att de begärda tomtpiserna ställde sig väl höga, så brukade friherre Cederström yttra, att de skulle väl betala för gator och torg också.

Därför ha alla tomtköparna naturligtvis gått i den tanken, att gatorna och torgen skulle följa med i köpet eller åtminstone få användas i all framtid.

Emellertid inköpte ryttmästare Swedenborg efter friherre Cederströms död af dennes arfvingar stamhemmanet Hörby nr 1, från hvilket de ofvannämnda tomterna avseöndrats och begär nu, som förut nämnts, ersättning för de af stamhemmanet tillhöriga gatorna m.m.

Det skall bli intressant att se hur saken kommer att aflöpa.

Notis i Hörby Posten den 24 december 1903.

Köpingens gatufråga

Från ryttmästare G. Swedenborg har till ordföranden i Hörby köpings kommunalstämma inlämnats en skrivelse med anhållan om att köpingen skall afgifva ett bestämdt svar, huruvida den vill inköpa de af honom innehafda tomter, å hvilka delar af våra gator och Nya torg äro belägna.

Notis i Hörby Posten den 17 januari 1905.

Nu vill det blive nogot av!

Ryttmästare G. Swedenborg å Sextorp har i ansökan till länsstyrelsen anhållit om dels förbud att idka torghandel å s. k. Nya torget i Hörby, dels handräckning för omedelbart aflägsnande af de elektriska ledningsstolparna å vissa uppräknade gator, enligt påstående belägna å sökandens hemman å nr 1 Hörby.

Så lätt går det väl ändå icke att tillskansa sig förmenta rättigheter, men i alla händelser manar åtgärden köpingens myndigheter till ett fast och målmedvetet uppträdande till skydd för dess måhända viktigaste ekonomiska intressen och bör det vara tomtspekulanter nyttigt att lägga på minnet, att det både utom och inom köpingen finnes annan och bättre belägen jord att tillgå än den, som tillhör ryttmästare Swedenborg, hvilken icke synes kunna inse, att en tomtägare har rätt fordra nödiga utfartsvägar från i mantal satt jord.

Notis i Hörby Posten den 15 juli 1905.

Herr Swedenborg och Hörby gatufråga

I anledning af herr Swedenborgs senaste skrivelse till kommunalfullmäktige samt en i Skånska Aftonbladet, med dess som vanligt vrängda och sanningslösa uppgifter om förhållanden härstädes, synlig notis, angående "framstående juristers" uttalanden, att herr Swedenborg har rätt att afstänga gator och torg, vilja vi åter taga till orda för att litet närmare syna denna s. k. rätt i sömmarna.

Vi ha till den ändan anskaffat en afskrift af ett köpebref från de förra ägarna af Hörby nr 1, hvilket vi återgifva här nedan. Köpebrefvet har så mycket större intresse, som den köpta tomten ligger såväl vid Nygatan som mot Nya torget och Lilla Torggatan, hvilka samtliga ju herr Swedenborg vill afstänga.

Köpebrefvet lyder:

Till (namn) upplåter och försälja vi härmed en från gästgiverihemmanet n:o 1 Hörby afsöndrad intill Nya torget belägen byggnadstomt, innehåll (siffror) kvadratfot, benämnd (namn) och å en af herr kommissionslandtmästaren Th. F. Röing 1877 upprättad karta jämte beskrifning emot en betingad köpesumma af (siffror) kr och följande villkor:

- 1) Försålda tomten som är befriad från gravation tillträdes genast.
- 2) Köpesumman erlägges ... från tillträdesdagen.
- 3) Köparen tillförbindes att inom ett år från tillträdesdagen till 40 fots bredd anlägga och för framtiden underhålla gata mot torget framför hela tomten och 20 fots bredd mot Lilla Torggatan. Sedan köpeskillingen blifvit tillfullo gulden erhåller köparen kvitteradt köpebref.

Häraf äro tvänne exemplar upprättade.

Åkersberg den 11 oktober 1880.

Bror Cederström, Sophie Louise Cederström, född Swedenborg.

Lagfart på ofvannämnda egendomsaffär är af Frosta Häradsrätt beviljad den 14 mars 1881.

I ofvanstående köpebref står sålunda uttryckligen på två ställen att tomten är belägen såväl vid torg som åt tvänne gator. Men detta bör väl

också i all rimlighets namn förutsätta, att detta torg och dessa gator skola finnas. Afstänger man en gata för trafik och förbjuder man folk att röra sig eller handla på ett salutorg hvartill detta senare användts äfven då köpebrefvet skrefs, så ha ju både gatan och torget förlorat sin natur och äro intet annat än tomter. Hvad gatan beträffar, så tillförbinder ju köpebrefvet dessutom tomtägaren att för all framtid stensätta och underhålla densamma. Genom denna föreskrift har ju säljar- en ytterligare betonat den nämnda samfärdsledens natur af allmän gata och från sig öfverflyttat såväl dispositionsrätten som underhållsskyldigheten på tomtägaren.

Tomterna äro slutligen afsöndrade för all framtid, hvilket bevisas däraf, att lagfart beviljats å köpet. Därmed följer naturligtvis rättighet att på annan person öfverlåta såväl tomt som dispositionsrätt till samfärdsleden utanför densamma. Någon föreskrift finnes åtminstone icke att sådan öfverlåtelse af t. ex. underhållsskyldigheten till gata icke får äga rum.

Enligt samma formulär som ofvanstående köpebref äro alla de öfriga, äfven de från den nuvarande ägaren, naturligtvis med förändringar, beroende på tomternas läge och pris, utfärdade.

På grund af bestämmelserna i dessa olika köpebref att sålunda framför tomterna skulle finnas gata eller torg eller bådadera, erhöles ett jämförelsevis högt pris för densamma. Saken ligger sålunda tämligen klar. I köpekontraktet har för att vinna högre pris å tomterna, bestämts vissa förmåner åt köparna.

Dessa förmåner vill nu ryttmästare Swedenborg ta tillbaka.

Vill han nu afstänga gatorna och torgen, så blir detta en sak för det första mellan honom och tomtägarna vid nämnda gator och torg. Köpingen har ingen skyldighet att äga vare sig gator eller torg.

Detta i motsatts till förhållandet i Hässleholm, emedan i Kungl. Maj:ts medgifvande åt detta senare samhälle att erhålla köpingsrättigheter ingick som villkor, att samhället skulle visa sig vara ägare till gator och torg. Något dylikt villkor har vid beviljandet af köpingsrättigheter åt Hörby icke fastställts.

Vi skola nu se efter hvem som egentligen äger de omtvistade gatorna och torgen.

Till Gamla torg och den del af Nygatan, som ligger mellan Gamla torg och Nya torg är köpingen ensam ägare. Den del af ofvannämnda torg, som herr Swedenborg vill afstänga från torghandel, har nu en gång för alla och för all framtid af friherre Cederström öfverlåtits till jordägarna i Hörby mot skyldighet att stensätta och underhålla densamma. Härpå finnes öfverlåtelsebref. Denna öfverlåtelse transporterades 1903 från jordägarna på Hörby köping. Samma är förhållandet med ofvannämnda del af Nygatan. Komma vi så till det öfvriga.

Vid lantmäteriaegostyckningsförrättningen den 25 augusti 1897 på begäran af ryttmästare Swedenborg uttogos vissa impediment eller anmälningar, hvilka i ägostyckningsinstrumentet, ur hvilket vi tagit afskrift, uttryckligen framhållas som gator och torg. Förteckningen lyder ordagrant, med uteslutande af längd- och ytmått, som följer:

”Impediment: Gata norr om järnvägen, Järnvägsområdet, Vallgatan, Qvarngatan, Prostgatan, Fabriksgatan, Torggatan, Lilla Torggatan, Westergatan (landsväg) Nygatan, Lilla Nygatan, Klostergatan, Norregatan, Tingsgatan, Södergatan, Storgatan, Gamla torget, Nya torget, Torg (Hästtorget), 2:ne gator söder om ån.

Alla här ofvan uppräknade gator och torg. Gamla torg och den del af Nygatan, som ofvan nämnts, är, som förut visats, i köpingens ägo – äro sålunda allmänningar, som, uttagna till samfärdsleder, gemensamt ägas af alla, som besitta i mantal satta delar af Hörby nr 1.

Någon ensam ägande- eller beslutanderätt till dessa kan därför herr Swedenborg på intet sätt anses hafva, utan han delar denna äganderätt med alla de andra ägarna af från Hörby nr 1 afsöndrad och i mantal satt jord, och dessa äro icke så få. Han kan hvarken sälja eller på annat sätt disponera öfver ifrågavarande områden, ty sätter endast en meddelägare i allmänningarna sig däremot, så går det hela om intet, äfven om alla de andra vore med om saken.

Äfven om de förut omnämnda kontrakten till tomtköparna icke hade funnits, så komma vi sålunda till alldeles samma resultat: ryttmästare Swedenborg har ingen rättighet, att vare sig för trafik afstänga gatorna eller förbjuda någon handel å torgen, ej heller några påbud beträffande

dessa gator och torg, af honom utfärdade, komma att ha någon utsigt att bli åtlydda.

Skulle emellertid så vara, att han det oaktadt tar sig något dylikt före, så må köpingen såsom meddelägare snart få sådana afstängningar undanröjda.

Ivar Sävstrand

VÄGFRÅGAN I HÖRBY

I gällande vägdelning inom Frosta Häradsväghållningsdistrikt har såsom landsväg upptagits den väg, som leder från Hörby järnvägsstation till vägen från Getingebro om Hörby till Gärdsvägsgräns. Förstnämnda väg lär hafva intagits i vägdelningen allenast under den uttryckliga förutsättningen att stridigheter angående afträddande af mark icke förekomme. säger S. D. S. Då samma väg ligger å mark, tillhörig ryttmästaren G. Swedenborg. Men den mark vägen upptager icke förvärfvats af vare sig vägstyrelsen eller Hörby köping, har ryttmästare Swedenborg anhållit, att länsstyrelsen ville aflysa ifrågakomma väg såsom landsväg, till dess tvisten angående afträddande af därför erforderlig mark blifvit på ett eller annat sätt afgjord.

Hörby gator och torg En uppgörelse, förmånlig för bägge parterna

Frågan om nyttjanderätten till stamhemmanet Hörby nr 1 och därifrån avsöndrade tomter tillhöriga impediment uttagna, gator och torg inom Hörby köping synes nu vara på rätt väg till en för båda parterna förmånlig lösning, i det att ryttmästare G. Swedenborg hvilken helst önskar undvika en för både honom och köpingen obehaglig och dyrbar process, tillkännagifvet sin önskan att till samhället för ett skäligt pris försälja hela återstoden af stamhemmanet såväl inom som utom köpingen.

Hörby köping skulle därigenom förvärfva sig icke blott äganderätten till alla gator och torg och därmed dispositionsrätten utan äfven de inom köpingen befintliga, stamhemmanet tillhöriga, ännu osålda tomterna samt dessutom den till Hörby nr 1 hörande fäladsmarken vid Slagtoftavägen.

Därmed skulle köpingen komma ifrån det osäkerhetstillstånd ifråga om sina kommunikationsleder och salutorg, som nu en tid vållat bekymmer.

Hvad säljaren beträffar undvikes som sagdt en långvarig, dyrbar process, hvars utgång torde vara osäker, hvarjämte han i ett slag skulle få betalt för all den jord som nu liggande osåld och i öfrigt avkastande obetydligt, representerar ett kapital som ligger räntelöst. På samma gång ägaren af stamhemmanet Hörby nr 1 tillkännagifvet att detta är till salu, har han emellertid uttryckt en önskan, att köpingen måtte nämna det pris som om de ifall spekulerar på anbudet, skulle vara hågad att betala.

Riktigt hade ju varit om säljaren på samma gång som sitt anbud äfven nämnt sitt pris, men vissa förhållanden som här torde vara onödigt att relatera göra att man icke bör hålla alltför strängt på formen.

Huru mycket bör då köpingen bjuda för den återstående delen af stamhemmanet Hörby nr 1? När ryttmästare Swedenborg för omkring åtta år sedan inköpte ifrågavarande jordområde erlade han en köpesumma på 50.000 kronor. Sedan har under de därefter de förflutna åren afsålts de värdefullaste tomterna för ett pris öfverstigande denna summa hvadan om köpingen för återstoden bjuder 40.000 kronor, detta får anses som en ren och ganska vacker vinst till säljaren, erhåller endast och allenast genom samhällets utveckling. Hvad säljaren beträffar, bör han här vid lag äfven taga i betraktande att, så länge osäkerhetstillståndet med gator och torg existerar så äro hans inom köpingen belägna tomter så godt som osäljbara.

Kommer köpet däremot till stånd sedan det erhållna kapitalet värt minst 1.600 kronor om året i räntor, hvart emot stamhemmanet som det nu ligger, enligt hvad vi först påpekade, afkastar så godt som ingenting.

För köpingens vidkommande så blefve den genom köpet herre i eget hus och det är ju mycket värdt, äfven om den kanske kunde reda sig ändå, hvarjämte försäljningen af de genom köpet erhållna tomterna, sedan gatuförhållandena blifvit ordnade, alltid skulle göra sitt till för att hålla samhället skadelöst för utgivandet af en så stor summa på en gång.

Att sträcka sig något mera afsevärdt utöver den af oss nämnda summan torde, för erhållande af de påvisade fördelarna, knappast vara rådligt, enär köpingen näppeligen har råd därtill, och därför i vidrigaste fall måste låta sig nöja med förhållandena, sålunda de äro.

Ivar Sävstrand

Notis i Hörby Posten lördagen den 24 mars 1906.

Hörby köping på egen mark En bemerkelsedag i samhällets historia

I förrgår ägde det sammanträde rum med Hörby köpings kommunalfullmäktige, hvarvid det slutliga afgörandet skulle ske, huruvida samhället vore villigt att öfvertaga den Swedenborgska jorden och de densamma tillhöriga gator och torg eller det tillstånd af ovisshet, som liksom ett damoklessvärd hängt öfver vårt samhälle, fortfarande skall existera.

Att de flesta av köpingen innevånare voro för ett öfvertagande af jorden, ehuru de ansågs priset 50.000 kronor komma att bli väl betungande för samhället, det hade man redan klart för sig, och då på det i en del af vårt förra nummer omnämnda af kommunalfullmäktige utlysta möte med samhällets röstberättigade invånare af herrar hofrättsnotarie O. Berggren och lantbrukare Per Persson framlades så öfvertygande skäl att de närvarande enhälligt antog en af direktör I. Säfstrand föreslagen resolution att med fullt förtroende lägga sakens afgörande i fullmäktiges händer så kunde man ju på förhand anse utgången gifven.

På kommunalfullmäktiges sammanträde upplästes af ordföranden ofvannämnda resolution och, sedan herr O. Berggren uppmanat de närvarande att godkänna förslaget, blef det af fullmäktige enhälligt antaget med förbehåll dock att vissa för ordnandet af likvidens fullgörande nödiga villkor vinna säljarens bifall.

Till att uppgöra och underskriva köpekontraktet utsågs den kommité bestående af ordföranden i municipalstyrelsen hofrättsnotarie Oskar Berggren, ordföranden i kommunalnämnden trafikchef O. Dahlin samt herr August Svensson, P. Persson och Martin Olsson, hvilka ledt underhandlingarna och gjort upp förslag till köpet.

Hörby köping blir härigenom själf ägare till sina gator och torg, hvar förutom samhället kommit i besittning af ett icke obetydligt antal tomter, hvilka skola för billigt pris försäljas och hvilken försäljning man hoppas skall komma att inbringa så mycket att den nu erhållna äganderätten till gator och torg icke må bli samhället allt för dyrbar.

Hörby kommunalfullmäktige ha genom sitt beslut i denna fråga visat att de vågat tro på samhällets framtid och det är vår fasta öfvertygelse att, ehuru dess utveckling för närvarande icke skrider så hastigt framåt som önskligt vore, kommande generationer skola tacka dem för det steg de nu tagit.

Ivar Sävstrand

Notis i Hörby Posten torsdagen den 31 maj 1906.

Bilar på Gamla Torg,

Hörby köpings tomtköp afslutad

Det af Hörby köpings kommunalfullmäktige beslutade inköpet af de s. k. Svedenborgska jordarne eller stamhemmanet Hörby nr 1 har nu i dagarna definitivt afslutats på följande villkor.

Köpingen erlägger 50.000 kronor att betalas på en gång vid tillträdet, som äger rum den 2 januari 1907. Säljaren öfverlåter på köpingen alla rättigheter till gator och torg samt jordskyld för redan sålda tomter m. m. i hvilka senare rättigheter köpingen inträder redan dagen för afslutandet af köpet.

Köpekontraktet är å samhällets vägnar under-tecknad af den därtill utsedda kommitén herr hofrättsnotarien O. Berggren, sakkörare August Svensson, kommunalnämndsordförande O. A. Dahlin, lantbrukare Martin Olsson och Per Persson samt å säljarens vägnar af herr Fredrik H. von Seth å Lyby gård.

Köpet skall, när ryttmästare Svedenborg på grund af sjukdom är ställd under förmyndarskap underställas hofrättens pröfning.

Notis i Hörby Posten tisdagen den 21 augusti 1906.

Från det Hörby som försvinner

Den gamla holländska väderkvarnen vid Slagtoftagatan håller nu på att gå all världens väg, i det rifningen af densamma påbörjats. Det var egentligen synd att den skulle bort, ty med sitt läge uppe på höjden syntes den vida omkring och verkade nästan dekorativt där den aftecknade sig mot himlen med sin runda kuf och sina väldiga vingar.

Nu är den emellertid såld för att flyttas, men äfven om icke detta skett hade den i alla fall snart blifvit borttagen, enär Prostgatan öfver dess tomt skall framdragas till Slagtoftagatan.

Fastighetsköp för gatureglering

Medlemmarna af Hörby köpings kommunalnämnd inköpte i onsdags af Aktiebolaget Mårten Perssons valskvarn i Kristianstad bolagets i Hörby vid Slagtoftagatan belägna kvarnfastighet för ett pris af 4.800 kronor. Själva kvarnen är förut såld och skall flyttas och ingår sålunda icke i köpet.

Fastigheten kommer att för samma pris erbjudas åt Hörby köping hvilken behöfer använda en del af tomten i och för framdragande af Prostgatan till Slagtoftagatan.

OBS! Slagtoftagatan blev längre fram i tiden ändrad till Slagtoftavägen.

Notiser i Hörby Posten lördagen den 12 maj 1906.

Bilar på Nya Torg.

1917-1933

Brännerigatan
Postälsigatan
Fabriksigatan
Gamla torg
Färnvägsigatan
Färnvägsstationen
Kungsgatan
Kvarngatan
Kärleksgatan
L^a Torngatan
L^a Västergatan
Marknadstorget
Norregatan
Nya torg
Nygatan
Oskarsfrid: bödergatan
Postgatan
Råbygatan
Spoletorp: Råbygatan
Storgatan
Södergatan
Södra Nygatan
Tingsgatan
Torggatan
Wallgatan
Västergatan
Storp
Östergatan
Östra Storgatan

Gatunamn i Hörby åren 1917 – 1933.

Nedan:

Annons i Hörby Posten tisdagen den 13 mars 1900.

(Se även föregående sida.)

Hörby
Holländska
Väderkvarn
till salu.

Kvarnen, som har ett mycket fördelaktigt läge i Hörby köping, är i utmärkt skick med bästa kvarnar, siktar och maskiner, säljes af nuvarande egaren att af köparen genast tillträdas.

Prisuppgift m. m. lemnas omgående af undertecknad.

Slagtofta pr Hörby den 12 mars 1900.

Nils Andersson.

1933-1949

Barsebäck	Kv. Kronovall	Kv. Vidarup
Bjarsgård	" Lindholmen	" Vittsköle
Björnstorp	" Lärkesholm	" Öved
Bollerup	" Lönstorp	" Ölestorp
Borgeby	" Mattesholm	" Örtöfta
Bosjö	" Månstorp	" Örup
Bückshög Hönings 172, 29.	" Målleröd (järnv. m.m.)	
Drakesholm	" Qvisholm	
Duveke	" Rugerup	
Dybeck	" Rosendal	
Ellinge	" Rydsgård	
Eriksholm	" Rydsgård Käbelöv (Hörsnäs)	
Fleringe	" Hörsnäs Hörsnäs (Hörsnäs)	
Gladsax	" Kottjöholm (Gjeterit)	
Glimminge	" Skabersjö	
Gyllebo	" Skarhult	
Gårdstunga	" Sjannarp	
Gårsmäs Hagstorp	" Sofiero	
Hänskog Hagstorp	" Stureholm	
Herrevad	" Svaneholm	
Hildesborg	" Svenstorp	
Hjularöd	" Svödeborg	
Hrodala	" Tamarp	
Hylby	" Torup	
Högsta	" Tosterup	
Hrodala	" Trollenäs	
Hylby	" Torup	
Högsta	" Tosterup	
Karsholm	" Trollenäs	
Knutstorp	" Tvenbyholm	
Kragholm	" Törringe	
Krapparup	" Vanäs	
	" Vegesholm	

Kvartersnamn i Hörby åren 1933 – 1940.

Denna skylt sitter i korsningen Gamla Torg – Nygatan och sådana skyltar finns det lite varstans i Hörby.

Tavlan talar om vad gatan (i detta fall ett torg) heter och i vilket kvarter byggnaderna finns.

Hörby den 5 januari 1901

Riktat man en granskande blick tillbaka på det svunna året, så har det i många hänseenden för vårt samhälle varit ett mer än vanligt anmärkningsvärdt år.

I Hörby samhälles utvecklingshistoria kommer årtalet 1900 att ständigt kursiveras, ty i och med detsammans ingång ryckte samhället upp i köpingarnas led. Ännu lefver hos oss i friskt minne nyårsnatten 1900 och den högtidliga feststämning som rådde, då, efter det 12-slaget förklingat i den stilla natten, det offentligen kungjordes att Hörby är köping.

De omändrade förhållanden, som på grund häraf i mångt och mycket blefvo en följd ha kräft ett oerhördt organisationsarbete, men har detta arbete lyckligtvis kommit i sådana händer, att det kunnat till större delen, fortare än man väntat, bringas nära sitt slut.

I och med att samhället af Kongl. Maj:t erhöill köpingsrättighet var man icke sen att här tillämpa de rättigheter och fördelar, som följa en "förbättring på karaktären" i spåren. Som bekant löstes i riksdagen på ett lyckligt sätt frågan om tryckeriets anläggande i köpingar, och det vardt Hörby förunnadt att vara den första köping i vårt fosterland som erhöill tidningstryckeri. Denna officin har också under året haft att glädja sig åt allmänhetens stora välvilja och intresse och af alla tecken att döma kommer denna inrättning att gå en i sann mening lofvande framtid till mötes.

En ganska omfattande ekonomisk kris har, som bekant, öfvergått detta samhälle, hvilket naturligtvis i viss mån inverkat hämmande på det rastlösa framåtskridande, som kännetecknat samhället under det senaste årtiondet. Krisen är dock lyckligtvis öfvervunnen, äfven efterdyningarna hafva börjat lägga sig till ro.

Under året hafva vi dock att anteckna ett af de största byggnadsföretag som någonsin utförts å platsen, nämligen Hörby nya hotellbyggnad, ett företag, för hvars förverkligande och framtida underhåll tvänne bolag bildats, nämligen Hörby byggnadsbolag och Hörby vin-och spirituosabolag. Dessutom ha under året en hel del smärre privata byggnadsföretag utförts.

För Hör – Hörby järnväg har året 1900 varit, om än icke glädjande mening, anmärkningsvärdt.

Öfverflyglad af konkurrensen har järnvägen, som bekant, satts i konkurs. Mäktiga krafter äro dock nu i verksamhet för anslutningslinier till järnvägen och den tiden torde icke vara så långt aflägsen, då det tryck, som nu hvilar öfver den nämnda för Frosta härad så viktiga trafikleden, endast är ett minne blott.

Hvad de kommunala förhållandena beträffar, så ha vi att anteckna åtskilliga förändringar. Som bekant, blef vår mångåriga provinsialläkare, doktor L. Naumann, utnämnd till förste provinsialläkare i Jönköpings län, dit han afflyttat. Hans plats i kommunalstyrelsen blef då ledig, men den är sedermera ersatt af järnhandlare N. Ohlsson. Frågan om kommunalfullmäktigeinstitutionens genomförande föll, men ett förslag, som hos lite hvar helsades med tillfredsställelse gick segrande igenom: hädanefter komma vi nämligen att erlægga vår kommunalskatt i två terminer i stället för som förut en. Att detta blifver en stor lättnad ligger i sakens natur.

I vårt samhällslif för öfrigt har allt gått sin jämna gång. Vår en gång så blomstrande skytteförening har fört en tynande tillvaro och finnes väl numera endast på papperet. Våra nykterhetsföreningar stå ungefär på samma point som närmast föregående år. En familjeklubb har under året bildats likaså en musikförening. Odd Fellow-orden tycks inom samhället vinna allt större terräng och om vi så tillägga att beslut underåret fattats om ett lantbruksmötesförläggande hit, så anse vi oss i allmänna drag ha vidrört det mest anmärkningsvärda, som timat inom vårt samhälle år 1900.

Notis i Hörby Posten Central Skåne
den 5 januari 1901.

HÖRBY I FORNA DAGAR

I gamla ortstidningar för år 1902 alltså 25 år sedan läsa vi följande artikel som kanske kan intressera.

Gamla Hörby, numera metropolen för ortens affärliv måste vara ett värdigt föremål att inrymma i ett blad som kommer att bära samma livliga samhällens namn.

Gamla Hörby! Min blick gled ut genom mina "inneboende fönster", ut över samhället, ut över vidderna däromkring som lågo höljda under ett djupt, skimrande snötäcke. Din historia kan långt ifrån inrymmas inom några tidningspalters begränsade område, men några strödda drag från äldre tider torde icke vara utan intresse.

För omkring 70 år sedan var nuvarande Nya Torg ett kärr, där jag som barn plockade blåbär, och i höjdslutningen, ungefär där Frosta härads sparbank reser sina murar och järnvägshotellet med sin väl underhållna trädgård är belägen, myste då lingonen röda på de mest genuina fåladstuvor man gärna kunde skåda,

Minnen av Hörby gamla by har man ännu i en och annan av gårdarna vid Hörbyån. Kasta exempelvis en blick på nr 17 och du skall få intrycket att stenarna skria om tider som försvunnit, du skall tycka dig se skuggorna av för länge sedan avsmnade Hörbyiter draga sig förbi.

Hörbys äldsta minne är otvivelaktigt den åldriga kyrkans basilika som restaurerades och ombyggdes för några år sedan bibehölls i något så när i ursprungligt skick. I den äldre delen av kyrkan ser man ännu, tack vare kyrkoherde Lundegårds omtanke, några gamla grafstenar, som äro i hög grad betecknade för den tidens smak. I granitens famn finner du ristade namn på personer som en gång på 1400 och 1500-talet skriver sig herrar till Osbyholm, beläget vid tjugusende Ringsjöbukt.

I hägnet av åldrig kyrkogårdsmur slumra gamla riddersmän tillhörande ätterna Skoldre, Hollunger och Saxtorp den eviga sömnen och generation efter generation ha sedan dess skridit fram över gravarna och försvunnit även de.

Som sagt, utom kyrkan och en hel del ännu kvarliggande gamla gårdar bestod gamla Hörby för 60 å 70 år sedan av tingshuset, numera Winqvista affären, ursprungligen uppfört 1764, "Höga hus" som numera lämnat plats för större affärslokaler vilka må nämnas Larssons &

Håkansson's järnhandel, gästgivaregården, häkttet och senare apoteket eller numera Kellqvistska gården. Byns äldsta smidesverkstad är den s. k. Lundahlska smedjan invid väderkvarnen.

Så småningom tillkommo Wibergska och Hallqvistska gårdarna och om man så tillräknar några gamla hus som lågo uppe i backen i närheten av nuvarande godsmagasinet så torde vi kunna göra oss en ungefärlig föreställning om huru Hörby såg ut på den tiden.

Men i egenskap av tingsplats och en av de större anknytningspunkterna för vägfarande från skilda orter var Hörby även då talrikt besökt. De två gånger om året återkommande marknaderna som stundom utsträcktes till fem dagar å rad omtalas bland landets förnämsta, och den, som hade tillfälle att se dessa marknader i all sin glans glömmet icke den synen så lätt.

Hela området mellan Hörby by och Slagtofta tedde sig som en formlig myrstack. Affärerna inleddes dagen före den egentliga marknaden och drevs då huvudsakligen av kommers med linneväv. Fiskare från Östersjöskusten fyllde här sina behov av dylik vara, som av dem användes till segel.

Icke sällan urartade sig det glättade marknads-livet till blodiga slagsmål. Då var det än frostingar och färsingar, än frostingar och göingar som foro i luven på varandra. För att draga exempel ur högen så hände det sig en gång vid en dylik kalabalik att frostingarna blevo göingarna övermäktiga vid stridens början så att dessa måste retiera till skogsbrynet vid Slagtofta, men här fattade göingarna posto, och striden uppflammade på nytt, med det resultat, att frostingarna i sin ordning måste till harfanan och befunno sig inom kort med blodiga pannor tillbaka i Hörby.

Även i gamla tider utmärkte sig Hörby som ett industriellt samhälle. I Höga hus hade framlidne kopparslagaren Ekman inrättat sin storartade verkstad i vilken sysselsattes 30, stundom 40 arbetare. Här tillverkades en massa s. k. "brännvinstyg" och större kittlar, allt av prima beskaffenhet.

I Höga hus eftertäcktes hr Ekman av en herre vid namn Brauswetter och dref denne på samma plats tillverkning av kyrkklockor i ganska stor skala, och har alltså den signande malmklang, som ljuder i många av Frosta och angränsande härads kyrkor, haft, om man så får uttrycka sig, sitt upphov här i Hörby.

Klockgjutningsugnen var anlagd i backslutningen nedanför gården Thorshill.

Vid andra sidan vägen eller nuvarande kyrkogården prunkade i dessa dagar en vacker skog och här brukade samhällets och ortens ungdom lördags- och söndagskvällar träda dansen just på den torva som nu gömmer stoffet av våra avlidna.

Å Slagtofta gård som innehaves av landstingsmannen Nils Andersson var fordom en tid bortåt Frosta Härad's domarkansli inrymt, och härifrån erinra vi om namnen Bonnecrutz, Hygrell m. fl. Den sistnämnde domaren har fått sin gravplats å härvarande gamla kyrkogård (vid kyrkan) varest ett enkelt järnkors angiver platsen.

Stenen å vilken korset är placerat har sin egen lilla historia. Den låg fordom i kanten av vägen mellan Slagtofta och Hörby och å densamma brukade alltid härads hövding Hygrell taga sig en vilostund, då han färdades mellan dessa båda platser.

Hörby var som bekant i gamla tider härads plats för avrättningar och spöslitning. En kal höjd strax nordost om samhället var avrättningsplats och betraktas än idag denna höjd med skyldig respekt. Här ha många inom en tät, slutten spetsgård, efter det att i en prästmans sällskap tillbringat sin sista natt i ett rum å det gamla Gästis fått sona sina förbrytelser med livets förlust.

Det var på vägen mellan Hörby och galgbacken som dödsdömd Nils Persson från Gårdstånga uppmanade åbon Per Larsson i Hörby att han skulle köra fortare till avrättningsplatsen "ty" sade delikventen "änglarna i himmelen vänta på mig".

Spöpålen hade sin plats intill tingshuset, eller numera invid järnhandlaren Winqvists handelslokal. Här fick förbrytaren först stå i halsjärn en stund för allmänt beskådande. Så hissades han i händerna upp på pålen till sådan höjd att han med tåspetsarna nådde marken och snart föllo slagen på hans nakna rygg och samhället fylldes av den olyckliges jämmerskrik.

Bland framlidna Hörbybor som ännu minnas av till mogen ålder kunna samhällsmedlemmar må nämnas prosten Lorens Weibull och riksdagsmannen Nils Jeppsson.

Den sistnämnde, en liten tjock, frodig man bodde i den gård å Hörby backe (nr 6 o 21 GHa, se Karnas backe del 1-3), som numera innehaves av handlaren Winqvist, och omtalas han som en

sträng hushållare som också förstod konsten att hålla noggrann tillsyn över tjänare och arbetsfolk. För övrigt lär han hava varit ganska originell.

Se här några små drag som bestyrka detta. Vid ett tillfälle, då han av en bekant blev inviterad på toddy å gamla Gästis svarade han på inbjudningen "Ja visserligen har jag druckit sju toddar redan i afton, men jag kan nog dricka en sladd ännu."

En vinterdag då kölden var mer än vanligt stark mötte han vid byns smedja en pojke som kom iförd en vanlig lätt sommarmössa. Sedan han i gossen igenkänd sonen till en gammal bekant sade han på sitt lugna tvärsäkra sätt "Hälsa din far från mig, att om inte han har råd att skaffa dig en vintermössa, så skall du få låna min." Gossen som på detta sätt av riksdagsmannen erhölet ett så generöst anbud är nu nämndeman vid Frosta Härad och kommunalnämndsordförande i Fulltofta socken.

Sin gård byggde riksdagsmannen på så sätt att karaktärsbyggnaden vette från vägen, Detta av det enkla skäl att hans fruntimmer icke skulle komma i tillfälle att öda bort tiden med att betrakta varje förbipasserande vägfärdande.

Bland andra märkvärdiga personligheter har gamla Hörby också haft en spåman och klok gubbe vid namn Sven Arfvidsson som bodde i ett mindre hus i närheten av ett ställe där nu godsmagasinet är beläget, en nästan riksbekant skämtare, Sven Orre kallad, från Norrtou, skulle jämte Per Arfvidsson en gång i grannskapet av samhället söka efter "gastapängar". För att lyckas i företaget skulle sökandet enligt spåmannens förordnande utföras under djupare tystnad. När de arbetat en stund råkade skälmen Sven Orre liksom av misstag släppa en större sten på spåmannens fot. Denne gav till ett värre illvrålande och så fick det naturligtvis vara med sökandet ty nu var "förtrollningen" bruten.

Denna artikel är införd i Mellersta Skåne onsdagen den 6 april 1927 och hämtad från en artikel i Hörby Posten år 1902.

Ivar Arthur Säfstrand

född den 23 juni 1872 i Göteborgs Domkyrkoförsamling, flyttade till Hörby från Göteborg 1898 till Klockaregården Hörby nr 3 för att bli cantor i Hörby och Lyby församlingar.

Den 3 maj 1898 gifte sig Ivar med Torborg Chatarina Cronlund, född den 22 april 1872 i samma församling som Ivar.

Den 19 januari 1902 föddes dottern Karin Sylvia.

Efter några år på Klockaregården flyttade familjen till Gamla Torg nr 6 som hyresgäst hos ägaren handlaren Knut Wilhelm Rosenberg. Nu tituleras Ivar som musikdirektör, organist och kammarskrivare.

Den 7 december 1911 flyttade familjen till Vallgatan nr 4 och den 17 november 1919 tillbaka till Gamla Torg. Omkring 1920 blev han husägare på Norregatan nr 11, stadsäga nr 16 kvarter Bollerup.

Enligt Frosta Häradsrätts utslag den 21 december 1923 som vann laga kraft den 10 januari 1924 frånskildes Ivar och Torborg.

Ivar bodde kvar på Norregatan medan Torborg och dottern Karin Sylvia flyttade till St:Petri församling i Malmö. Dottern den 5 november 1922 och f. d. hustrun den 23 oktober 1923.

Den 20 november 1923 inflyttade änkefru Jenny Ulrika Säfstrand, född Strömberg den 27 september 1840 i Göteborgs Domkyrkoförsamling. Hon var änka efter musikdirektör Karl August Säfstrand. Jenny avled den 16 februari 1931 i Hörby.

Den 11 februari 1924 gifte Ivar om sig med Annelie Hildeborg, född Häggelin den 30 juli 1887 i Hörby.

Ivar Säfstrand hade många strängar på sin lyra. Innan han flyttade till Hörby var han cantor i Göteborg under åren 1895 – 1898, cantor i Hörby och Lyby under åren 1898 – 1947.

1902 tidningsman på Hörby Posten Central Skåne, senare chefsredaktör på tidningen Mellersta Skåne fram till 1961.

Riksdagsledamot i andra kammaren för Malmöhus läns mellersta valkrets under åren 1912 – 1914. I riksdagen var han suppleant i konstitutionsutskottet under åren 1913 – 1914.

Vice ordförande i Hörby köpingsfullmäktige 1911 – 1914, 1918 – 1940.

I huset Gamla Torg – Råbygatan fanns tidningsbolaget Central Skåne med kontor, boktryckeri och pappershandel. Tryckeriet låg inne på gården medan kontor och pappershandel låg mot torget. På hörnan hade Ljungberg sin speceriaffär. (Vykort)

År 1902 fick Ivar Säfstrand förfrågan om han kunde för en billig penning överta redaktörskapet på tidningen Hörby Posten. Han svarade ja efter mycket funderande. Men hans chef kyrkoherde Evald Lundegård var inte förtjust. Han kallade alla tidningsmän för ”murvlar” och konkurrenterna var inte bättre. Man sade att ”Hörby Posten låg i själåtåget, och styrelsen, hade vidtalat församlingens klockare att vara när den döende i de sista stunderna.”

Hörby Posten hade en gång startats av småfolk, småbrukare och hantverkare m. fl. för att arbeta för frisinnade idéer. De tongivande i orten var dock högermän.

En frisinnad tidning var vad orten behövde och småhandlarna var i stor majoritet. På orten fanns ett fåtal större gårdar som drevs av högermän.

Ivar hade långt innan han blev tidningsman fått klart för sig att det var dåligt ställt för de frisinnade.

Som cantor i Hörby och Lyby hade han omkring tre kilometer mellan kyrkorna.

En gång hade kyrkoherde Evald Lundegård erbjudit skjuts. Kyrkoherden hade en gång varit riksdagsman i andra kammaren för Landskrona stad. Vid samtal kom han in på politiken och fördömde de frisinnade i häftiga ordalag.

Ivar tog dem i försvar och kyrkoherden utbröt att ”om herrn säger på det viset, får herrn inte åka med mig mera”.

Hörby Posten gick allt sämre, man fotade Ivar och satte in en stark högerman i hans ställe som redaktör. Denna redaktör som hämtats från Skånska Aftonbladet i Malmö hackade ideligen på sin föregångare.

Det blev droppen för de frisinnade som bad Ivar att starta en ny tidning. Man gjorde ett provnummer med titeln ”Mellersta Skåne” och tryckte upp 6 000 exemplar och delade ut det på orten.

Den blev väl mottagen och man bildade ett aktiebolag. I styrelsen Ivar Säfstrand direktör Hörby, Carl Lindqvist grosshandlare Hörby, J. Wilhelm Pettersson handlare Hörby, August Häggelin handlare Hörby, Per Persson lantbrukare Hörby, Per Mårtensson landstingsman Pärup, Lars R. Nylander folkskollärare Hörby.

Styrelsen beslöt att första numret av Mellersta Skåne skulle utgivas den 1 juli 1911. Därefter komma ut två gånger i veckan till en början.

Ivar Säfstrand.

I mitten av 1930-talet byggdes tidningshuset Mellersta Skåne på en inköpt tomt från Apoteket längs Ringsjövägen.

Den 29 maj 1974 avled Ivar Säfstrand. Blev nästan 102 år. Bodde på ålderdomshemmet Lundegård. Hans hustru Anneli Hildeborg avled den 6 oktober 1968. 81 år gammal.

PRÄSTER I HÖRBY OCH LYBY 1848 – 1964

Johan Georg Gustaf Efvergren 1849 – 1879.

Jöns Evald Åkesson Lundegård 1881 – 1915

Elis Corneliuson 1916 – 1951

Einar Hyllander 1951 – 1964

GÄSTGIVARE I HÖRBY 1850 – 1900

C. M. Ljungberg 1850 – 1875

Johan Nilsson 1876 – 1886
Hustru Christina Nilsson 1886 - 1897

Nils Persson 1898 – 1900

Se även del 3.

KÄLLOR:

Kyrkböcker från Hörby, Göteborgs Domkyrkoförsamling.

Diverse foton från Gammalstorp.

Diverse vykort

Färgfoto från Norregatan och kyrkogården i Hörby Per-Gunnar Mörck, 2024.

Sveriges Tidningar.

Lantmäteriets historiska kartor

Ur minnet av Ivar Säfstrand

Bilden av Stora Hotellet på första sidan tecknad av Maribel Haufe den 31 maj 2024.

Hon och hennes man Björn var på besök hos släkten. De bor i Florida, USA.

Tidigare delar:

- Del 1 Kyrkbyn
- Del 2 Enskifte
- Del 3 Laga skifte
- Del 4 Marknadsplatsen
- Del 5 Torg och gator
- Del 6 Gård nr 8
- Del 7 Industribyn
- Del 8 Gårdarna nr 18 och 19
- Del 9 Tornabacken
- Del 10 Gårdarna nr 1 och 6 o 21
- Del 11 Järnväg, järnvägshotell, tingshus
- Del 12 Centrum : 1
- Del 13 Centrum : 2
- Del 14 Centrum : 3
- Del 15 Centrum : 4
- Del 16 Centrum : 5
- Del 17 Centrum : 6
- Del 18 Centrum : 7

Copyright Per-Gunnar Mörck

Annons i Eslöfs Tidning tisdagen den 3 februari 1885.